

L'ÚS DEL CATALÀ A L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA. COMENTARI A LA STC 56/1990, DE 29 DE MARÇ

Pere PUIG I BRUGADA

Professor de l'Àrea de Formació del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
del Departament de Justícia

INTRODUCCIÓ

L'objecte d'aquest treball és entrar en l'anàlisi de la stc 56/1990, de 29 de març, que resol els recursos acumulats: 859, 861, 864 i 870/1985.

No entrarem en l'anàlisi de tota la Sentència, en què s'analitzen al llarg de 47 fonaments jurídics temes de tanta importància com l'abast de les clàusules subrogatòries dels estatuts d'autonomia, les competències sobre personal i mitjans materials, la participació de les comunitats autònomes en l'organització de les demarcacions judicials, la competència del Tribunal Suprem i dels tribunals superiors de Justícia per conèixer dels recursos de cassació, etc.

Centrarem l'estudi en la impugnació que es va fer de l'article 231 LOPJ en què es fa referència a la regulació de la utilització de les diferents llengües oficials que els ciutadans poden utilitzar en les seves relacions amb l'Administració de Justícia, que el Tribunal Constitucional passa a considerar en els f7 40 i 41 de la Sentència esmentada 56/1990 de 29 de març.

Dues precisions:

— Encara que com ja he assenyalat més amunt, la impugnació —i això és ja de per si significatiu— la fan tant el Parlament de Catalunya, com la Junta de Galícia, com el Govern basc, ens referirem només, si bé seria extensible a les altres comunitats autònomes amb llengua pròpia, al cas de Catalunya.

— En la problemàtica de l'ús de la llengua al si de l'Administració de Justícia es barregen no solament qüestions jurídiques que troben el seu límit en el dret a la tutela efectiva i en la no indefensió —art. 24 CE— segons interpretació del propi Tribunal Constitucional (STC 74/1987, de 25 de maig FJ 3), sinó també factors d'important component sociològic que sens dubte es pot afirmar que són decisius a l'hora de fer efectiu el dret dels ciutadans a emprar la llengua que escullin per relacionar-se, en el cas que ens ocupa, amb l'Administració de Justícia.

Aquest factors sociològics, que en alguns casos han estat conseqüència de canvis legals, són els que passo a analitzar tot seguit.

ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA I REALITAT SOCIAL A CATALUNYA

Els jutjats de Catalunya, igual que els de la resta d'Espanya, com a conseqüència de l'entrada en vigor de la LOPJ 6/1985 i de la LDPJ 38/1988 han sofert una important transformació a nivell organitzacional i competencial.

Alguns dels aspectes d'aquesta reforma, sense oblidar-ne d'altres, crec que han tingut una repercussió important en l'aspecte que ara tractem.

Com sabem els principals canvis que ha introduït aquesta reforma en l'organigrama judicial espanyol han estat: la supressió de les audiències territorials, la creació dels tribunals superiors de Justícia, l'ampliació de les seccions de l'Audiència Nacional..., canvis tots ells de gran importància, alguns d'ells llargament reivindicats, d'altres, pel seu manteniment o ampliació, han aixecat crítiques i controvèrsies.

Crec però, que per la seva especial magnitud els canvis que més influència han tingut han estat la supressió dels jutjats de Districte i la seva transformació en jutjats de Primera Instància, d'Instrucció, de Primera Instància i Instrucció o de Pau, segons els casos; la creació dels jutjats del Penal abans inexistents; i, sobretot, la necessitat d'assolir, en el termini que va fins a finals de l'any 1992, la planta judicial que establien la LDPJ i alguns reial decrets que amb posterioritat ampliaven les previsions fetes per aquesta Llei (RD 936/1989, de 21 de juliol).

En definitiva, i això no escapa a ningú, la creació de gran quantitat d'òrgans judicials nous ha comportat forçosament l'arribada de nous titulars d'aquests òrgans i de personal per servir-los. Alhora, l'existència d'un gran nombre de places vacants a la resta del territori comporta que funcionaris que estaven pendants de trasllat puguin optar amb més facilitat

i celeritat a llocs de treball que normalment, donada la procedència de la major part d'aquests funcionaris, seran de fora de la nostra Comunitat Autònoma.

Es crea així una mobilitat de funcionaris que en alguns casos podria qualificar-se d'espectacular. S'admet que el cercle és difícil de trencar, mentre no s'assoleixi la planta judicial definitiva i, sobretot, com exposaré més tard, no s'acompleixin les previsions legals en matèria d'oposicions i de provisió de vacants.

Unes dades numèriques ajudaran a centrar el problema.

L'any 1987 —un any abans de l'entrada en vigor de la LDPJ 38/1988— existien a Catalunya 213 òrgans judicials. El 31 de desembre de 1990 hi havia a Catalunya un total de 368 òrgans judicials, amb l'increment de jutges i de personal al servei de l'Administració de Justícia que això comporta.

La LDPJ fa per a Catalunya una previsió de 415 òrgans judicials. L'increment d'òrgans judicials al llarg d'aquests 5 anys —1987 a 1992— ha de ser ni més ni menys que el 95 %.

Tres precisions perquè aquestes dades no produeixin confusió:

- Ens estem referint a òrgans judicials i no a jutges i magistrats.
- Un bon nombre d'aquests òrgans judicials són pluripersonals, servits per tant per més d'un magistrat.
- En aquestes xifres no s'han tingut en compte els jutjats de Pau, servits per jutges que no són de carrera, si bé en les poblacions de més de 7.000 habitants hi ha destinats funcionaris del Ministeri de Justícia (oficials, auxiliars i agents).

Pel que fa als secretaris judicials podem prendre com a vàlides aquestes xifres, ja que a excepció d'alguna vacant, en cada òrgan judicial ha d'haver-hi un secretari, i com a tals òrgans hem comptat les seccions de les audiències provincials i de les sales del tribunal superior.

Per últim, la resta de funcionaris judicials s'elevava el mes d'octubre de 1990 a la no gens menyspreable quantitat de 4.240 (1.347 oficials, 2.007 auxiliars i 886 agents).

És difícil aconseguir una adequació del funcionari al lloc de treball que veritablement desenvolupa en el sentit que, pel cas que aquí ens ocupa, com han defensat alguns, tan sols siguin necessaris coneixements de català per ocupar llocs de treball concrets. Potser obeeix a un cert desco-neixement per part meua de tal com funciona veritablement una oficina judicial, i que això no em permeti veure amb gaire claredat aquella posició.

El jutge, atenent als principis d'oralitat i immediació, que semblen inspirar les reformes processals que s'estan duent a terme, encara que es consideri que pot disposar amb agilitat de traductors i d'intèrprets, seria desitjable que fos capaç d'emprar el català si volem assolir, no en el pla teòric, sinó en el pla pràctic, una plena igualtat quant a la doble oficialitat de llengües.

Al secretari, com a director processal del procés, i com a personatge amb qui en nombroses ocasions hauran d'entrar en contacte els defensors, els representants o les parts, o com a personatge que dóna fe i proposa resolucions al jutge, se li podria fer extensiva la mateixa consideració que fèiem en l'apartat anterior.

Pel que fa a la resta de personal, no crec que tan sols es pugui mantenir que tenen necessitat d'emprar el català aquells que tenen encomanades tasques d'atenció al públic. És veritat que en els jutjats es pot diferenciar una tasca merament informativa al ciutadà i una tasca processal. De totes maneres, i a nivell purament pràctic, serà difícil que aquells funcionaris que col·laboren en la tramitació del procés, o aquells que solament es dediquen a transcriure a l'ordinador o a la màquina els diferents tipus de resolucions que adopten els jutjats, puguin fer-ho amb normalitat en català si en tenen un absolut desconeixement. En tot cas seria desitjable que el sistema de traduccions funcionés de manera molt ràpida i eficaç, ja que implicaria un gran esforç si emprar aquest sistema no fos l'excepció, sinó la norma general. Potser s'haurien d'introduir també altres criteris per a la distribució de la feina.

Vist així, els casos en què no seria veritablement necessari el coneixement del català serien més aviat excepcions. Si no és així, el representant o el ciutadà, davant el recel o el rebuig del funcionari de torn, quan no és la pura incomprensió, fa la seva opció lingüística a favor de la llengua castellana. Tot això, sense arribar encara al supòsit que més endavant serà objecte de comentari a l'art. 231.2 LOPJ: que cap part no s'oposi, al·legant indefensió, a l'ús de la llengua catalana.

D'aquesta situació no es pot responsabilitzar, però, els funcionaris. A ningú, sigui funcionari o no, no se li pot exigir d'un dia per a l'altre el coneixement d'una llengua. Encara que és cert que la Generalitat de Catalunya està portant a terme una intensa activitat normalitzadora en l'àmbit de l'Administració de Justícia amb l'oferta de cursos de català per a aquests funcionaris des de l'any 1983 a través de l'Oficina de Normalització Lingüística, també és cert que amb xifres aproximades la plantilla de funcionaris a Catalunya es renova a raó d'una quarta part per any, i en alguns casos en una proporció encara superior.

No vull entrar, perquè crec que ens aparta molt del tema, al pretès dret de desconeixement que el Tribunal Constitucional reconeix per a les llengües oficials diferents del castellà. És obligat, però, que a tall de síntesi en faci una petita referència.

Per al Tribunal Constitucional, la diferència entre l'oficialitat de la llengua castellana i de les altres, està d'una banda en el diferent abast territorial, i d'altra banda, en l'origen, en una interpretació estrictament literal de l'art. 3.1 CE en què només per a la llengua castellana existeix el deure de conèixer-la.

Sembla molt més coherent, i així ho defensen la majoria d'autors (entre d'altres per exemple Puig Salellas i Antoni Mirambell), entendre que el deure de conèixer i el dret d'usar (entès el primer en sentit que no es pot al·legar amb eficàcia jurídica incomprensió d'una resolució escrita) és consubstancial al concepte d'oficialitat. Aquest, però, no és el parer del Tribunal Constitucional, que fins i tot, i de manera incomprensible, ha arribat a reconèixer eficàcia jurídica al desconeixement de la llengua castellana en la STC 74/1987, de 25 de maig.¹

El problema, i també la solució, penso que està en bona part en la selecció dels funcionaris. No qüestionaré que el sistema d'oposicions sigui imparcial i garanteixi la igualtat, el mèrit i la capacitat dels aspirants.

El cert és però que per a les comunitats autònomes que tenen més d'una llengua oficial hi ha a la LOPJ i als reglaments orgànics dels cossos de secretari, oficial, auxiliar i agents una sèrie de disposicions que tot seguit examinarem, i que en el cas de complir-se ajudarien a pal·liar el problema que exposem.

Per als jutges la normativa referent a la presa de possessió i a la provisió de vacants es troba als articles 301 i següents de la LOPJ. És cert que una interpretació literal de la Llei tan sols fa menció a la valoració com a mèrit, o com a mèrit *preferent* del coneixement de l'idioma i de l'especialització o coneixement del Dret civil propi de les comunitats autònomes allà on existeixi, en l'art. 341 LOPJ referent a la provisió de les places de president de Tribunal Superior de Justícia o d'Audiència Provincial i als concursos de trasllats.

1. Vegeu la comunicació de MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni «La desfiguració jurídica del concepte d'oficialitat lingüística: Sentència del Tribunal Constitucional 74/1987, de 25 de maig» en motiu del *Simposi sobre Dret Lingüístic*. Publicat a Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1989, p. 51 i ss.

Amb motiu de l'acord signat el mes d'abril de 1991 entre el Consell General del Poder Judicial i la Generalitat de Catalunya, pel qual ambdues institucions es comprometien a col·laborar en la formació i en el perfeccionament dels jutges i magistrats destinats a Catalunya, hi havia el compromís per part del Consell General del Poder Judicial d'abordar en breu la reglamentació que hauria de servir per determinar els criteris de valoració a aplicar als drets civils i idiomes diferents del castellà que demana l'art. 341.2 LOPJ i que es trobava pendent des de l'any 1985.

El desenvolupament reglamentari de l'esmentat article es va produir en virtut de l'Acord del Ple del Consell General del Poder Judicial de 23 d'octubre de 1991. L'Acord va ser publicat al BOE núm. 286, de 29 de novembre de 1991 (pp. 38.867 i 38.868).

La recent aparició d'aquesta normativa potser justifiqui fer-ne un petit comentari.

Com es diu en l'Acord, el Reglament pretén arbitrar un sistema que respecti el principi de seguretat jurídica i que no s'oposi al criteri d'antiguitat que es regula als articles 329 i següents de la LOPJ. En conseqüència, i a semblança del que es fa amb els reglaments orgànics dels cossos de secretaris, oficials, auxiliars i agents de l'Administració de Justícia, s'opta pel sistema d'assignar tan sols als efectes del concurs de trasllat, el lloc escalafonal que li hauria correspost si s'hi afegissin el nombre d'anys que es determinen per a cada cas a la pròpia de la seva situació en l'escalafó. És a dir, que quan es tracti de concursos, s'optarà per sumar a l'antiguitat que ja tingui el funcionari, el nombre d'anys que reglamentàriament es preveu.

Consideracions sobre això:

L'article 341 LOPJ parla tan sols d'idioma i de Dret civil especial i foral. En el desenvolupament reglamentari (art. 4.1, 4.4, 6.2) s'afegeix també el Dret propi —entenc que es vol fer referència no només al Dret civil sinó al Dret administratiu propi de les comunitats autònomes. L'argument per a aquesta ampliació no prevista a l'art. 341 LOPJ es troba segurament en l'acord de 23 d'octubre: «... *El presente Reglamento se ha realizado con arreglo al más escrupuloso respeto a las competencias de las Comunidades Autónomas. Buena prueba de ello es la reiterada remisión a los diferentes contenidos estatutarios en cuanto al conocimiento del Derecho Civil especial o Derecho propio...*» En efecte, l'art. 23 EAC estableix que «hi serà un mèrit preferent l'especialització en Dret català». És a dir, atès que l'EAC (art. 23) fa referència a «Dret català» sense diferenciar si aquest

ha de ser públic o privat, és coherent l'ampliació del reglament a les matèries de competència de la Comunitat Autònoma encara que aquest no estava contemplat a la LOPJ (art. 341).

D'altra banda, la remissió als continguts estatutaris tan sols es produeix en matèria de concursos, i sembla oblidar-se que l'EAC en el seu article 23 fa referència no sols als concursos, sinó també a les oposicions i nomenaments.²

Cal fer notar també que l'EAC parla de *mèrit preferent* i d'*especialització* amb remissió a les LOPJ i LOGPJ. L'art. 341 LOPJ ja fa una primera diferència segons si es tracta de provisió de presidents de tribunals superiors de Justícia o d'audiències provincials —en què tan sols es parla de mèrit— o de concursos per proveir altres òrgans jurisdiccionals —en aquests cas es remet a la reglamentació posterior, però tan sols per valorar el *coneixement*.³

El Reglament només es refereix a concursos, art. 1 (amb exclusió per tant del nomenament en virtut d'oposició). D'altra banda recull la previsió estatutària de mèrit preferent (art. 6) afegida, això sí, al simple coneixement (art. 5, 6.1 i 6.2) del Dret civil o del Dret administratiu propi segons els casos i referit a jutges, a magistrats i al president de la Sala del Contenciós Administratiu del Tribunal Superior de Justícia. Per a la provisió de places de president de Tribunal Superior de Justícia, o d'Audiència Provincial a les comunitats autònomes amb Dret, o idioma propi aclareix el paràgraf 2 de l'Acord de 23 d'octubre que s'estarà al que estableix l'art. 341.1 LOPJ, és a dir, especialització i mèrit (sense que expressament se n'hagi establert el barem).

Les maneres per sol·licitar el reconeixement d'aquest dret es regulen a l'art. 4, i sembla que hi haurà una resolució estimatòria o desestimatòria del Consell General, que en cas de ser estimatòria equivaldrà a efectes

2. De manera comparativa els estatuts d'autonomia de les comunitats amb llengua o dret propi s'expressen en termes semblants. Així per exemple: l'Estatut d'Autonomia del País Basc —art. 35— parla de mèrit preferent per al coneixement del Dret foral basc i de l'euskera. L'Estatut d'Autonomia de Galícia —art. 24 i 25— parla específicament de concursos i oposicions, de mèrit preferent, i d'especialització en Dret gallec i coneixement de l'idioma. L'Estatut d'Autonomia de València —art. 23— fa referència als concursos i oposicions i a l'especialització en Dret valencià. L'Estatut d'Autonomia d'Aragó —art. 31— es refereix a nomenaments, a mèrit preferent, i a coneixement del Dret propi d'Aragó. La Llei Orgànica de reintegració i millora del règim foral de Navarra —art. 63— es refereix a concursos i oposicions, i a la valoració específica de l'especialització en Dret foral de Navarra.

3. Es pot veure més àmpliament BELLOCH JULBE, Juan A. «Comentaris a l'Estatut d'Autonomia de Catalunya», vol. II, any 1988, pp. 739-744.

d'aquest concurs a 3 anys d'antiguitat, sense possibilitat de graduació. Seria desitjable, si no es vol produir una situació de veritable injustícia, que la valoració que faci el Consell General del Poder Judicial sigui veritablement acurada, ja que la llista de maneres per acreditar aquest coneixement que estableix l'art. 4 fa pensar que tots han de tenir el mateix pes o transcendència.

Pel que fa a la valoració de l'idioma, oblidat pel legislador estatutari català, és desenvolupat per l'art. 2 del Reglament, que concedeix 6 anys d'antiguitat si s'ha aconseguit el reconeixement del mèrit per part del Consell General del Poder Judicial, que ha de consistir en coneixement oral i escrit de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma.

Finalment, l'art. 7 del Reglament preveu que en cas que concorrin els dos mèrits (coneixement del dret i de l'idioma) es computaran 9 anys d'antiguitat.

Val a dir que la vigència d'aquest Reglament ha estat veritablement efímera, ja que la seva publicació al BOE núm. 286 de 29 de novembre de 1991 va provocar la interposició de recursos per part d'algunes associacions judicials i de jutges.⁴

L'Acord de 23 d'octubre va ser finalment suspès en sessió del Ple del Consell General de 15 de gener de 1992, mentre resolgui sobre els recursos interposats.⁵

La Llei no preveu que aquest mèrit pugui ésser valorat en les oposicions d'accés a la carrera judicial. Seria desitjable, és clar, que els jutges destinats a Catalunya coneguessin el català, però es podrien arbitrar sistemes com per exemple que els jutges que haguessin de venir destinats a Catalunya fessin el curs teòrico-pràctic del Centre d'Estudis Judicials o les pràctiques de manera descentralitzada en la Comunitat de destinació i facilitar-los, juntament amb la formació jurídica, coneixements lingüístics de manera que al moment de la presa de possessió no es trobessin amb un desconeixement absolut de la llengua que únicament pot provocar rebuig a utilitzar-la.

En les *Jornades Àmbit jurídic i Normalització Lingüística* celebrades a

4. Dels recursos presentats davant el Ple del Consell General del Poder Judicial, se'n va fer ressò la premsa. Es pot veure, per exemple, la notícia de M. Peral publicada al diari ABC el 15 de gener de 1992 sota el títol «La avalancha de recursos de los jueces fuerza la primera marcha atrás del Consejo General del Poder Judicial», o la de l'Agència EFE, al *Diari de Barcelona* el 18 de gener de 1992 «Els jutges creuen excessiu el mèrit de les llengües autonòmiques».

5. L'Acord de suspensió apareix publicat al *Butlletí d'Informació del Consell General del Poder Judicial*, núm. 104 de febrer de 1992, p. 12.

Platja d'Aro el mes de juny de 1991 es recollia en aquest sentit entre les conclusions de caràcter particular referents a l'àmbit de la judicatura que calia impulsar la creació d'una escola judicial a Catalunya on jutges, secretaris i fiscals facin la seva formació pràctica en general i cursos d'adaptació a la llengua i al dret de Catalunya, abans d'exercir en el seu territori.⁶

Per als secretaris i per a la resta de personal, la LOPJ preveu en l'art. 471 que el coneixement de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma es valori com a mèrit en els concursos per a la provisió de places. La situació és, doncs, similar; no es preveu que es pugui valorar en les oposicions, però sí que es preveu que es valori com a mèrit en el moment d'adjudicació d'una plaça en una comunitat amb llengua pròpia. Es condiciona també a una posterior reglamentació que en aquest cas sí que és vigent.⁷

El Reglament Orgànic del cos de secretaris (aprovat pel RD 429/1988, de 29 d'abril) desenvolupa l'art. 471 de la LOPJ en el paràgraf 7è. de l'art. 33.

Aquest article estableix: «...en los concursos para provisión de vacantes de aquellas Comunidades Autónomas que tengan lengua oficial propia, el conocimiento oral y escrito de aquélla, debidamente acreditado por medio de certificación oficial, supondrá un reconocimiento a estos solos efectos de seis años de antigüedad, además de los que tuviere el funcionario» (art. 33.7).

Amb paraules gairebé idèntiques s'expressa l'art. 51.6 del Reglament Orgànic dels cossos d'oficial, auxiliar i agent de l'Administració de Justícia, en el sentit de reconèixer sis anys d'antiguitat —per sobre dels que ja tingui el funcionari— als qui acreditin coneixement de la llengua oficial pròpia de la comunitat autònoma, a valorar en el moment de concurs de trasllat (de la mateixa manera que el paràgraf 7è. del mateix article diu que es valoraran els coneixements d'informàtica i similars quan es tracti de proveir places en què aquests coneixements siguin necessaris).

PROBLEMÀTICA JURÍDICA

Qüestions prèvies

Abans d'entrar pròpiament en la problemàtica que planteja la STC 56/1990, que el Tribunal Constitucional reconduïx a la determinació de

6. Jornades Àmbit jurídic i Normalització Lingüística, Platja d'Aro, juny 1991.

7. En aquest sentit i de manera més extensa es pot veure el treball de Xtol i Ríos, Joan Anton: «El tratamiento jurídico de la doble oficialidad por parte de las leyes y los reglamentos» a *Revista de Llengua i Dret*, núm. 14, juliol 1990, pp. 67 i ss.

la titularitat de la competència per regular l'ús de les diferents llengües oficials en les relacions dels ciutadans amb l'Administració de Justícia i a la desigualtat de tracte que l'art. 231 LOPJ dóna a les llengües oficials diferents del castellà, sembla obligat tractar, encara que sigui breument, què s'ha d'entendre per oficialitat d'una llengua, i com el Tribunal Constitucional ha delimitat l'abast —en algunes ocasions de manera una mica contradictòria— d'aquesta oficialitat.

Oficialitat d'una llengua

Com és sabut, és en el propi bloc de la constitucionalitat —art. 3 CE i art. 3 EAC— on trobem si bé no una definició clara i precisa del concepte d'oficialitat, sí el punt de referència obligat en matèria lingüística.

Els principals problemes en aquest punt es troben, segons la majoria d'autors que han tractat el tema (vegeu els treballs publicats per Milian Massana, Mirambell, Puig Salellas i Xiol Rios, entre d'altres), en la no definició del concepte d'oficialitat i de l'abast i els efectes jurídics de l'oficialitat, el concepte ampli o restringit en què s'empra el mot «Estat» en l'art. 3 CE i en com s'ha de materialitzar l'especial respecte i protecció que l'art. 3.3 CE predica per a les diferents modalitats lingüístiques.

Ja en el *II Congrés Internacional de la Llengua Catalana* celebrat el maig de 1986, les conclusions generals de l'Àrea de la Llengua i el Dret afirmaven que el contingut que s'havia de donar a la doble oficialitat en aquells territoris on existia era, d'una banda, un dret d'elecció lingüística incondicional del ciutadà i d'altra banda un deure de coneixement de les llengües, inherent al concepte d'oficialitat, entès en el sentit que ningú no pot al·legar vàlidament —és a dir, amb eficàcia jurídica— incomprensió de manifestacions orals o escrites fetes en una de les llengües oficials. Tot això, en el benentès que l'abast de l'oficialitat de les llengües diferents del castellà es delimita per un criteri exclusivament territorial.⁸

Resulta un punt de referència obligatori la definició d'oficialitat que fa el Tribunal Constitucional en el FJ 2 de la STC 82/1986 relativa a la Llei de normalització lingüística basca en què textualment diu:

«... aunque la Constitución no define, sino que da por supuesto lo que sea una lengua oficial, la regulación que hace de la misma permite afirmar que es oficial una lengua, independientemente de su realidad y peso como

8. Conclusions del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana a *Revista de Llengua i Dret*, núm. 7, juny 1986, p. 218.

fenómeno social, cuando es reconocida por los poderes públicos como medio normal de comunicación en y entre ellos y en su relación con los sujetos pasivos, con plena validez y efectos jurídicos.»

Puig Salellas, en comentar aquesta Sentència del Tribunal Constitucional, afirma la tridimensionalitat de l'oficialitat lingüística:

- a) En el si dels poders públics (organització interna).
- b) En la relació entre els poders públics.
- c) En la relació amb els subjectes passius, sobretot amb el ciutadà.⁹

Val a dir, també, que aquest reconeixement per part dels poders públics no és una activitat purament discrecional, sinó que els ve imposada per l'especial respecte i protecció que han de dispensar a les diferents modalitats lingüístiques segons imperatiu de l'art. 3.3 de la CE.

I una vegada reconeguda una llengua com a oficial, el Tribunal Constitucional afirma, per al cas d'un territori on convisquin dues llengües oficials, la seva igualtat —si més no, teòrica— i el dret d'elecció dels ciutadans, de la qual cosa ja es feia esment en les conclusions del *II Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, de la manera següent:

«...en los territorios dotados de un estatuto de cooficialidad lingüística, el uso de los particulares de cualquier lengua oficial tiene efectivamente plena validez jurídica en las relaciones que mantenga con cualquier poder público radicado en dicho territorio.»

El Tribunal Constitucional estableix també, en aquesta Sentència contra la Llei de normalització lingüística del País Basc (STC 82/1986 FJ 2), el criteri fins aleshores força discutit que l'oficialitat afecta *tots* els poders públics radicats en el territori autonòmic, sense exclusió dels òrgans que depenguin de l'Administració central i d'altres institucions estatals en el sentit estricte. És a dir, que el dret d'elecció lingüística que faci el ciutadà afectarà de la mateixa manera els poders públics autonòmics i els que no ho siguin.¹⁰

9. PUIG SALELLAS, Josep M.: «La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional» a *Revista de Llengua i Dret*, núm. 8, desembre 1986, p. 109.

10. Havien manifestat un parer contrari a aquest, p.e. ENTRENA CUESTA, Rafael: «*Esta —el castellà— será la lengua que deberán utilizar los particulares, las autoridades y organismos públicos para relacionarse con los mencionados órganos estatales. Igualmente deberá utilizarse el castellano para relacionarse con las autoridades y organismos públicos distintos de aquéllos que formen parte de una comunidad autónoma dotada de otra lengua oficial distinta del castellano...*» a *Comentarios a la CE*, Ed. Civitas, 2a. edició, 1985, pp. 59 i 60.

Aquesta «cooficialitat», tot i l'equívoc que alguns han vist en la utilització d'aquest mot —quan s'inclinen pel de «doble oficialitat»— no pot implicar mai, pel seu context, la utilització simultània d'ambdues llengües, ja que solament es podria qualificar de ridícul obligar el ciutadà que s'adreces simultàniament oralment o per escrit als poders públics en les dues llengües oficials.

Més problemes pot comportar la manifestació de voluntat de l'Administració. Això s'ha de connectar amb quin és el sentit que veritablement s'ha d'atorgar a «oficialitat d'una llengua» i la interpretació que es doni al mot «Estat» que empra la CE a l'art. 3.1.

Així, si prenem «Estat» en un sentit estricte que equival a Estat-institució, atès que la llengua pròpia de Catalunya és el català —art. 3.1 EAC— el castellà tan sols és oficial per als òrgans de l'Administració perifèrica de l'Estat.¹¹

Si al contrari prenem «Estat» en un sentit ampli com Estat-Comunitat Territorial tindrem que el català i el castellà seran oficials en qualsevol òrgan radicat a Catalunya sigui de l'Administració perifèrica, autonòmica o local.¹²

El concepte d'oficialitat ha d'estar delimitat també pel que fa referència a l'Administració catalana per la previsió que fa l'art. 3.1 de l'EAC: «La llengua pròpia de Catalunya és el català.» Per a Mirambell «...la utilització de les dues llengües oficials per part de l'Administració de Catalunya no ha de ser simultània, sinó en funció del dret d'elecció lingüística del subjecte. El caràcter de llengua pròpia exclou tota mena d'elecció a l'Administració catalana».¹³

11. Vegeu per exemple PUIG SALELLAS, Josep M., «El marc general de l'ús de la llengua a l'Administració de Catalunya», a Escola d'Administració Pública, Llengua i Administració, *Actes del col·loqui sobre Llengua i Administració*, Barcelona, 1984, pp. 14 i 15.

12. PUIG SALELLAS, Josep M. «La doble oficialitat lingüística del Tribunal Constitucional» a *Revista de Llengua i Dret*, núm. 8, desembre 1986, pp. 112 i ss.

13. MIRAMBELL ABANCÓ, Antoni, «La necessitat de modificació de la Llei 7/1983 de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya», a *Revista de Llengua i Dret*, núm. 9, 1987, p. 128.

1. *La regulació de l'ús de les llengües respectives per part de les comunitats autònomes*

La problemàtica en aquest punt es planteja entorn a qui té la titularitat de la competència per regular l'ús de la llengua pròpia de la Comunitat Autònoma en l'Administració de Justícia.

Com sabem, la Constitució Espanyola de 1978 instaura el que s'ha anomenat un Estat d'autonomies (art. 2 CE). Aquest Estat es pot basar en una simple descentralització administrativa o en un autèntic repartiment de competències entre el poder central i les comunitats autònomes.

El repartiment de competències pel joc dels articles 148, 149 i 150 de la CE i dels corresponents articles dels estatuts d'autonomia no n'ha donat, però, una classificació fàcil en el sentit de saber en cada moment qui és el veritable titular i quin abast s'ha de donar a una competència.

Es creen, així, categories de competències —competències exclusives absolutes, exclusives no absolutes, concurrents, compartides, indistintes, plenes...— amb límits poc clars entre elles i sense unanimitat entre els diferents operadors jurídics de quina categoria cal assignar en cada cas concret.

En primer lloc sembla que hi ha acord a admetre que les comunitats autònomes tenen competència per dictar normes que tendeixin a la normalització lingüística. Fins i tot el Tribunal Constitucional en la Sentència 82/1986, de 26 de juny (FJ 4 a 6), admet aquesta competència. La Sentència 6/1990, de 29 de març, reproduïx en aquest sentit les consideracions fetes en la Sentència de 1986 i reconeix a les comunitats autònomes competència per «... regular el alcance inherente al concepto de cooficialidad, tal y como viene establecido por el art. 3.2 CE y en los artículos correspondientes de los estatutos autonómicos...» (STC 56/1990 FJ 40).

Per al Tribunal Constitucional, ens trobem, però, davant d'una competència concurrent i no exclusiva, en la qual, per tant, i segons argumentacions del Tribunal, pot incidir tant la regulació de l'Estat com la regulació de la Comunitat Autònoma.

Parlar de competència exclusiva implica que d'una matèria concreta totes les funcions o almenys tota una funció —la normativa per exemple— correspon a la Comunitat Autònoma o a l'Estat.

Per competència compartida, la doctrina (Tornos) entén que l'Estat i la Comunitat Autònoma exerceixen la mateixa funció sobre una matèria idèntica, però amb una situació de desigualtat. L'exemple que se sol do-

nar de competència compartida és quan sobre una matèria l'Estat i la Comunitat Autònoma tenen atribuïdes la funció normativa de tal manera que, a l'Estat, correspon la legislació bàsica i a la Comunitat Autònoma el desenvolupament d'aquesta legislació bàsica, que en cap cas no s'ha d'entendre com una potestat reglamentària, sinó com una autèntica competència legislativa que ha de respectar la legislació bàsica homogeneïtzadora que dicti l'Estat.

Com reconeix el Tribunal Constitucional, el marc de la regulació de l'ús de les llengües es troba a la Constitució (art. 3) i als estatuts d'autonomia (art. 3 EAC); per tant, la legislació que desenvolupi els preceptes constitucionals i estatutaris, sempre i quan respectin aquest anomenat bloc de la constitucionalitat, i si és normativa de les comunitats autònomes, sempre i quan s'hagi previst la competència en els respectius estatuts d'autonomia, es trobarà en situació d'igualtat. No hi ha en aquest cas cap legislació bàsica encomanada a l'Estat.

Ara bé, si el títol competencial és la regulació de l'ús de la llengua respectiva, no s'ha de lligar a la competència exclusiva de l'Estat en matèria d'Administració de Justícia per buidar de contingut el primer i dir que es tracta d'una competència concurrent. Qualificar una competència com a concurrent implica que tant les normes estatals com les autonòmiques poden regular vàlidament i en pla d'igualtat la matèria en qüestió.

El que seria interessant seria que existís una llista de quins són els títols competencials, de manera que per la via de les excepcions no es vagin buidant de contingut les competències de les Comunitats Autònomes cada vegada que d'alguna manera entren en conflicte amb competències estatals.

El Tribunal Constitucional, d'altra banda, ha reconegut que la doble oficialitat lingüística en els territoris amb més d'una llengua oficial afecta no solament l'Administració autonòmica, sinó, també, tota l'Administració amb seu en aquella Comunitat (STC 82/1986 FJ 2).

Pel que fa a la competència exclusiva de l'Estat en matèria processal, pel tema que ens ocupa, s'ha d'estendre a adaptar les lleis processals als principis constitucionals com ja va fer de manera parcial la Llei 34/1984, de 6 d'agost, de reforma urgent de la LEC, especialment amb l'art. 601 i la disposició transitòria 4a., que preveuen l'admissió de documents redactats en un idioma oficial que no sigui el castellà i els supòsits de traducció, normativa que es veia afectada d'inconstitucionalitat sobrevinguda.

2. La desigualtat de tracte entre la llengua castellana i les llengües pròpies de les comunitats autònomes

A) La desigualtat de tracte

Encara que s'accepti el criteri per si mateix discutible que ens trobem davant d'una competència concurrent, que implica que sobre una determinada matèria puguin incidir vàlidament i en posició d'igualtat normes estatals i autonòmiques, ja no resulta admissible que alguna d'aquestes normatives vulneri el que estableix el bloc de la constitucionalitat.

La qüestió aquí està a determinar si el tracte que reben les diferents llengües oficials a l'art. 231 LOPJ és un tracte d'igualtat o no.

D'entrada, i de la simple lectura del paràgraf 1r. de l'art. 231 LOPJ que estableix únicament l'obligatorietat d'ús de la llengua castellana per als jutges, els fiscals i el personal al servei de l'Administració de Justícia, el tracte d'igualtat i aquell *especial* —i subratllat especial— respecte i protecció del patrimoni lingüístic són almenys dubtosos.

Segons el recurs d'inconstitucionalitat presentat pel Parlament de Catalunya, l'art. 231 LOPJ relega les llengües autonòmiques a una oficialitat residual i de segon grau que trenca els principis d'igualtat. Es desvirtua —es diu— aquesta igualtat convertint-la en una mera possibilitat d'ús de les llengües autonòmiques amb infracció dels preceptes constitucionals —art. 3.2 CE— i estatutaris —art. 3 i 9.4 EAC.

En la fonamentació de la impugnació es diu: «...En el que a Catalunya fa referència, l'oficialitat del català està afirmada per l'article 3.2 de l'Estatut, del qual es deriva que, sigui quina sigui l'Administració radicada en aquest territori, haurà de tenir el català com a llengua oficial, de la mateixa manera que el castellà té aquest caràcter en tot l'Estat espanyol.»

El curiós és que el Tribunal Constitucional argumenta en el fJ 41 de la Sentència 56/1990 que l'únic que fa l'art. 231 LOPJ és reconèixer el caràcter de llengua oficial de caràcter general del castellà, i continua amb l'obligació que tots els espanyols tenen de conèixer-lo i el dret d'usar-lo.

Ja s'ha comentat en un altre apartat d'aquest treball el criteri que el Tribunal Constitucional va prendre en les sentències 82, 83 i 84/1986 quan va considerar que l'obligació de coneixement d'una llengua tan sols era predicable del castellà i que no existia respecte a les altres llengües espanyoles oficials. Aquesta obligació de coneixement, que el Tribunal Constitucional no considera inherent al caràcter d'oficialitat d'una llengua (deure de coneixement entès com a impossibilitat d'allegar amb eficàcia jurídica la ignorància d'una llengua oficial —STC 82/1986, fJ 2, 3 i

4, 83/1986, FJ 3, i 84/1986, FJ 2), sinó com a exclusiu de l'oficialitat de la llengua castellana, es trenca com ja hem comentat en la Sentència 74/1987, de 25 de maig.

En la darrera Sentència esmentada s'afirma: «...*el deber de los españoles de conocer el castellano, antes aludido, hace suponer que este conocimiento existe en la realidad, pero tal presunción puede quedar desvirtuada cuando el detenido o preso alega verosímelmente su ignorancia o conocimiento insuficiente...*».¹⁴

Continua més endavant, la Sentència: «*Consecuencia de lo expuesto es el derecho de toda persona, extranjera o española, que desconozca el castellano a usar de intérprete en sus declaraciones...*»¹⁵

Per a Mirambell en aquesta interpretació del Tribunal Constitucional falla l'aspecte jurídic-social, el deure de coneixement per al ciutadà espanyol de la llengua oficial quan es confronta amb el principi constitucional de la tutela judicial efectiva.¹⁶

Ni en la Sentència 74/1987 ni en la 56/1990, el Tribunal Constitucional no considera que pugui produir-se indefensió per desconeixement de les altres llengües oficials, ja que per a aquestes existeix un dret al desconeixement nascut de la jurisprudència del propi Tribunal Constitucional: «...*el derecho a no sufrir indefensión del que goza todo ciudadano según lo previsto en el art.1 24 de la Constitución se anuda a la obligación de conocimiento del castellano (art. 3.1 CE), obligación que no existe respecto al resto de las lenguas españolas*».¹⁷

El fet que el català i el castellà siguin oficials amb igualtat de rang a Catalunya per a totes les administracions públiques no ha d'implicar cap preeminència d'una llengua sobre l'altra, com ja havia posat de manifest el Consell Consultiu de la Generalitat en el seu dictamen sobre la LOPJ.

L'obligació d'ús del castellà per als membres del Poder Judicial i per al personal al servei de l'Administració de Justícia, sempre que s'interpreti en el sentit literal de l'art. 231.1 LOPJ, trenca el principi d'igualtat, i no és difícil imaginar que hauria estat possible trobar una redacció al precepte més respectuosa amb la doble oficialitat.

14. STC 74/1987, de 25 de maig FJ 3.

15. STC 74/1987, de 25 de maig FJ 4.

16. MIRABELL ABANCÓ, Antoni, «La desfiguració jurídica del concepte d'oficialitat lingüística: STC 74/1987, de 25 de maig», amb motiu del *Simposi sobre Dret Lingüístic*, publicat per l'Escola d'Administració Pública de Catalunya, 1989.

17. STC 56/1990, FJ 41.

B) La possibilitat d'ús del català

L'art. 231 LOPJ, després d'establir en l'apartat 1r. l'ús del castellà diu en l'apartat 2n.: «Els jutges, els magistrats, els fiscals, els secretaris i els altres funcionaris dels jutjats i tribunals podran usar també la llengua oficial pròpia de les comunitats autònomes, si cap de les parts no s'hi oposava, al·legant desconèixer-la, cosa que li podria produir indefensió» (231.2 LOPJ).

En aquest segon apartat hi ha dos aspectes que cal considerar:

- a) El que els recurrents van qualificar com una mera possibilitat d'ús de les llengües autonòmiques.
- b) L'obligatorietat d'ús del castellà que pot ser imposada per la voluntat de qualsevol de les parts que intervenen en el procés.

a) Mera possibilitat d'ús de les llengües autonòmiques

Enfront del que seria una veritable doble oficialitat, el precepte atorga d'una banda el dret d'elecció incondicional al ciutadà, i d'altra atorga al jutge una facultat. Amb aquesta facultat, a parer de Xiol Ríos: «...no s'està atorgant (al jutge) un dret subjectiu perquè el faci servir en funció dels seus interessos propis, se li està concedint una potestat pública perquè la utilitzi en funció de les garanties processals i de la garantia institucional de pluralisme».¹⁸

Si se segueix la interpretació que proposa Xiol no hi ha una discrecionalitat absoluta per part del jutge per utilitzar una llengua o altra, sinó que això ha de dependre en primer lloc de l'elecció que hagin fet les parts. No es plantegen dubtes si només hi ha una part o si les diferents parts fan l'opció lingüística a favor de la mateixa llengua. Per al cas que cada part decideixi utilitzar una llengua diferent, i per salvaguardar l'eficàcia i l'economia processal em sembla ajustada la solució que propugna l'autor: «el que ha de fer (el jutge) és utilitzar la llengua que objectivament considera més adequada a les finalitats del procés».

b) Imposició del castellà en el procés a voluntat de les parts

Entre tot el ventall de solucions possibles per determinar en quina llengua ha de desenvolupar-se el procés, el legislador opta per una que

18. XIOL RÍOS, Joan A., «El tratamiento jurídico de la doble oficialidad por parte de las leyes y reglamentos», a *Revista de Lengua i Dret*, núm. 14, juliol de 1990, pp. 72 i 73.

fa difícil pensar en el respecte a la doble oficialitat, la igualtat de tracte, que la doble oficialitat afecti tota l'Administració amb seu a la comunitat autònoma i l'existència del sistema d'intèrprets i traductors.

El legislador opta per la supremacia de la llengua castellana sobre les altres. I el Tribunal Constitucional declara la solució ajustada a Dret basant-se tan sols en el fràgil argument que el dret a no sofrir indefensió va lligat a l'obligació de coneixement del català. Criteri, aquest, que com hem vist, el propi Tribunal Constitucional es troba amb dificultats per fer-lo arribar a les seves últimes conseqüències.

Per a les actuacions orals ja preveu l'apartat 5è. de l'art. 231 que es pugui actuar mitjançant un intèrpret. En bona lògica aquest intèrpret, si alguna de les parts alegués indefensió —o si el jutge ho considerava convenient—, hauria d'intervenir tant si es tracta de traduir del català al castellà com a l'inrevés. En aquest punt no està justificada per tant la prevalença del castellà, ja que no es podria al·legar indefensió.

Per a les actuacions escrites les parts podran emprar la llengua que creguin convenient, sense que calgui cap traducció perquè tingui plena validesa jurídica (art. 231.3 LOPJ).

Per a les resolucions de l'òrgan judicial, si aquest hagués optat pel català, tampoc no podria al·legar-se indefensió si fos possible acudir de manera gratuïta al sistema de traductors —fins i tot a instància del propi òrgan jurisdiccional si alguna part hagués manifestat el seu coneixement insuficient de la llengua, a fi que les notificacions a les parts es produïssin en el mateix moment—, atès que el Tribunal Constitucional sembla decidit a continuar afirmant que el deure de coneixement tan sols és predicable de l'oficialitat de la llengua castellana.

Finalment, la necessitat de traduir en determinats supòsits actuacions i documents (art. 231.4 LOPJ) sí que és coherent, com diu la Sentència, amb la cooficialitat lingüística, si bé un ple respecte al principi de l'esgotament de les successives instàncies en els òrgans de la Comunitat en què va ser competent l'òrgan en primera instància reduiria aquest supòsit a alguns casos de recursos de cassació i de revisió i a la possibilitat d'indefensió de les parts.

El paràgraf 5è. de l'art. 231 LOPJ no mereix cap comentari especial, tota vegada que sembla coherent i una manera d'agilitar la justícia és el fet de poder habilitar com a intèrpret qualsevol persona coneixedora de la llengua, com diu el precepte, si bé en la majoria dels casos el jutge —sempre i quan sigui possible— habilitarà un funcionari del propi jutjat.